

Szabolcsi Miklós hatvan éves

A mai 60 éves a felszabadulás pillanatában 24 éves volt: megjárta a frontot, a deportációt vagy a munkaszolgálat útjait, a behívók árnyékában dolgozott—tanult vagy dekkolt, s megismerte a háborús nyomort, a pusztulást s a remény változatait a pusztá békevágytól egy új rend megteremtésének felismeréséig. A korforduló tehát határhelyzetben találta: a mai 60 éves már részese lehetett a múltnak, de nem feltétlenül elkötelezettje is, és tapasztalatokkal, valamint kitöltetlen csekkel indulhatott el a szabadság útjain. Nem frázis tehát, ha azt mondjuk róla, hogy történelmi nemzedék tagja. Együtt indult az új korszakkal, új feladatok vártak rá, olykor légiüres teret kellett betöltenie, formált és formálódott, s amikor az új rend elérkezett nagykorúságához, önnön történetében a történelmet ismerhette fel. De korától nemcsak a lehetőségek romantikáját és felhajtó erejét kapta meg, hanem a résztvevő gondját is, az új rend válságait, melyek egyaránt tehetők áldozattá és felelőssé. E nemzedék tagjainak közös nevezője a korforduló kihívása, melyre egyszerre kellett válaszolniuk a viszonyok megváltoztatásával és a változások szellemi tartalmainak megfogalmazásával. Tehát sorsuktól kapták a közéleti szerepet, amely nem sokáig lehetett politikai és gyakorlati feladatok foglalatja, hanem maga is átfogalmazódott és nélkülözhetetlenné tette a szellemi örökség adaptációját és átvezetését a maga új korszakába. E közös nevező alapján azonban sok pontról elindulhattak és sokfelé tájékozódhattak. S történelmi mérlegük attól függ, hogy a kor hatásaiból mit integráltak személyiségükbe, s mennyire gazdagították azt a tudatformát, amelyben megnyilatkozhattak.

Szabolcsi Miklós, e nemzedék kiemelkedő tagja változatos utat járt be és sokáig olyan dinamikus egyéniségnek látszott, aki mindenkor vállalja a korfeladatokat és a válaszadást a változó kritikai szemlélet kérdéseire. Ez a kép ma sem módosult, hiszen dinamizmusa mindig is egyéniségéből következett. Hatvanadik születésnapjának ünnepélyes pillanatából visszatekintve azonban, kezdeményezői és módszerei mögött az a szilárd pont is felfedezhető, amelyhez újra és újra visszatért, s amely biztossá tette tájékozódását a korforduló irodalomtörténeti és kritikai témáiban, valamint szemléleti megújulásában. Amikor 1968-ban *A verselemzés kérdéseihez* című könyvében összefoglalta a műközpontú szemlélet és módszer egyetemes irodalomtudományi eredményeit, és azonnal kísérletet is tett ezek alkalmazására, nem csupán újabb réteggel gazdagította ismereteit és szempontjait, hanem gondolatmenetét is folytatta. Pályájának ismerői jól tudták, hogy már bölcsészdoktori értekezésében (1943-ban) az irodalmi stílusvizsgálat 20. századi módszereit elemezte, s még 1946-ban is belülmaradt e kérdéskörön, midőn következtetéseit kiegészítette a nyelvészeti stílusvizsgálat tapasztalataival. A korforduló új feladatainak megoldási kísérleteit tehát olyan kultúrára építhette, amelyben az irodalom belső törvényszerűségeinek felismerése uralkodott és jelen volt a tudományos rendszerteremtés igénye. Ezért kísérte végig egész pályáját a filológiai munka és az elméleti tájékozódás, ahonnan magabiztosan indulhatott el a kritika és az irodalomtörténet, s a műelemzés és a komparatiztika útjain. Módszertanának története tehát egyszerre jelezte a megújulási szándékot és a visszatérést, s e két törekvés mozgásformáját, a spirális emelkedést. Nem véletlen, hogy gondolatai között újra és újra felbukkan a komplex módszerek sürgetése. Az ő módszertani változatossága ugyanis mintegy belső permanens forradalmat fejez ki, amelyben a poétikai koncepciók nem rombolják, hanem kiegészítik és átminősítik egymást. Szabolcsi Miklós a műközpontú szemléletért nem áldozta fel az irodalomtörténetet. Az ő számára mindkettő jogos koncepció, ha arra az irodalmi létezésformára irányul, amelyre született. Következtetése tehát egyaránt módosítja az ahistorikus iskolák statikus irodalomképét és azt a történeti folyamatrajtot, amelyet a pozitívizmus a kronológiához, a szellemtörténet pedig az elvont.

konstrukcióhoz igazított. Természetesen e megközelítések csak akkor találkoznak az összefüggés-keresésben, ha mögöttük olyan irodalomfogalom áll, amely homogén közeget teremt az irodalom létformáinak. Szabolcsi Miklós láthatólag azok közé tartozik, akik az irodalmat különböző értékek foglatának tekintik, s azt is elismerik, hogy ezek az értékek a történelmi, eszmetörténeti és esztétikai igénytől függően hangsúlyaikban változhatnak. Ezért alkalmazhatja párhuzamosan az irodalomtudomány valamennyi műfaját és sok módszerét, s ezért használhatja összegezőként az írói monográfiát épp úgy, mint az irodalomtörténeti rendszerezést s az irodalomelméleti alapozást épp úgy, mint az eszmetörténeti áttekintést.

Persze, ez a gondolatmenet így csupán rekonstrukció: Szabolcsi Miklós munkásságának valóságában irodalomtörténeti és kritikai témák feldolgozásának eredménye, amelyet csak kiegészítenek és általánosítanak a különböző rendszerezések. A pálya középpontjában József Attila életműve áll, amely az ötvenes-hatvanas években egyszerre igényelte a filológiai feltáró és az összefüggést kereső rendszerező munkát. Emellett József Attila olyan irodalomeszményt konstituál, amely az irodalomtörténetet egyszerre szembesíti a szocialista korszak új feladataival és az emberi teljesség újraértelmezésével. Szabolcsi Miklós József Attila-kutatása nagy, kétkötetes monográfiájáig történetiségében fogalmazza meg a tárgy – és az irodalom – érték-komplexitásának feltárulását, ami azután az irodalomtörténeti értékelés kilátópontjává válik. Innen nézve szükségszerűnek mutatkozik a szocialista magyar irodalom történetének feltárása épp úgy, mint a 20. századi irodalomtörténeti korszakolás tisztázása, amely egészen a világirodalmi folyamatok és periódusok elemzéséig vezet el. A komplexitás igénye azonban nem teszi gépiessé a kutató munka tervszerűségét. Szabolcsi Miklós egyszerre követi belső tervét és a valóság véletleneinek csábításait. Kortársi kritikáit nemegyszer csak a bennük megnyilatkozó szemlélet kapcsolja középponti tárgyához, s az irodalomtörténetben is vállalja azokat a felfedező utakat, amelyek a József Attila-kutatás fordulópontjain tárulnak fel előtte. Így számára az avantgarde-kutatás fő munkájának kikerülhetetlen mozzanata és egyidejűleg szembeszézés egy vitatott kortársi jelenséggel. S a clown-nak mint a művész önarcképének elemzése is olyan kiterő, melyen a motívumtörténet találkozhat a 20. századi művészi magatartás-formák vizsgálatával.

A József Attila-monográfia befejezése és a soha be nem fejezhető kritikai munka várja tehát Szabolcsi Miklóst hatvanadik születésnapján. Dinamikus egyéniségét kifejező ez az ünnepi pillanat is. Melyhez illően várákózoan és jó egészséget kívánva köszöntjük:

Bodnár György

Varjas Béla hetven éves

1981. január 11-én töltötte be hetvenedik életévét Varjas Béla, a XVI. századi magyar irodalom valamint a magyar könyv- és nyomdátörténet kiemelkedő kutatója, az újjászületett magyar textológia nezsztora. Munkásságának főbb állomásait olyan tudományos felfedezések, maradandó alkotások és kutatói fegyvertények jelzik, mint a legrégebb fennmaradt Balassi-kiadás felfedezése s a Ferenczffy-nyomda jelentőségének a felismerése (1940–1941); Lencsés György orvosi könyvének kiadása (1943); a Balassa-kódexnek a Balassi-kutatásban, valamint a régi magyar szövegek vizsgálatában fordulatot jelentő kiadása (1944); Petőfi verseinek kritikai kiadása, s ezzel az újjászervezett Akadémia textológiai programjának elkezdése (1948–1951); a később RMNy-nyé lett új RMK munkálatainak kezdeményezése és elvi-módszertani alapjainak megvetése (1950 körül); a régi magyar nyomtatványok hasonmás-kiadásának (BHA) megszervezése és folyamatos irányítása (1959-től), s ennek során Sylvester, Heltai, Komlós nyomtatványainak úttörő jelentőségű vizsgálata (1960, 1962); közreműködés az akadémiai magyar irodalomtörténeti kézikönyv első két kötetének szerkesztésében, s az I. kötet jelentős részének megírása (1964); a krakkói magyar nyomtatványok kérdésének mesteri tisztázása (1969); a szombatos énekek kiadása az RMKT-ban (1970); Balassi vers- és ciklus-kompozícióinak újszerű megvilágítása (1970, 1976); a XVI. századi magyar irodalom kelet-európai kontextusban való összehasonlító vizsgálata (1972–1978) és végül az eddigi munkásságát megkoronázó összefoglaló monográfia, irodalom, könyv, olvasóközönség és a XVI. századi magyar társadalom összefü-

géseiről. (Csupán könyvkiadásunk nehézségein, illetve a kiadás elhúzódásán múltott, hogy barátai, tisztelői, tanítványai nem ez utóbbi könyvvel a kézben ünneplhetik Varjas Bélát.)

Ha áttekintjük e gazdag pálya valójában csupán főbb állomásait, mindenekelőtt arról győződhetünk meg, hogy Varjas mindig a munka nehezét választotta. Az a tudós, aki munkájában az alapoktól, a kéziratok betűitől és a nyomdai jelektől indul el, s aki éppen ezért sohasem épít ingoványos talajra. Egyike ő azoknak, akik visszaadták a filológia becsületét, elősegítették annak felismerését, hogy a komoly kutatás a szövegek vizsgálatánál és helyreállításánál kezdődik. De mindig tudta jól, hogy csak kezdődik itt, hogy a textológia, a filológia arra szolgál, hogy biztos alapon állva juthassunk el a mélyebb, lényegesebb felismerésekhez, a nagy összefüggések megállapításához. Varjas is ez utóbbiakhoz igyekezett eljutni, nem sietett vele, lassan érlelte meg az alapkutatásokból kibontakozó megállapításokat. Ezért is jellemzi éppen munkásságának legutolsó tíz esztendejét a szintetikus jellegű, esztétikai következtetéseket levonó, a jelenségeket széles történeti és társadalmi összefüggésekbe ágyazó, s a magyar irodalom határain is túltekintő tanulmányok egész sora.

Egy folyamatosan felfelé ívelő kutatói pálya áll előttünk, s mikor most Varjas egy kényszerűen bekövetkező biológiai dátumot lép át, az őt tisztelő és megbecsülő széles tábora bizton és nyugodtan tekint elébe e pálya útjának további állomásai felé, ezek eléréséhez szívből kívánva erőt, egészséget és sok sikert.

Klanczay Tibor

A kiadásért felel az Akadémiai Kiadó igazgatója

Műszaki szerkesztő: Marton Andor

A kézirat nyomdába érkezett 1980. dec. 3. Terjedelem: 11,9 (A/5) ív
81.9023 Akadémiai Nyomda, Budapest – Felelős vezető: Bernát György

MAGYAR NYELVŰ IRODALMI FOLYÓIRATOK
az Akadémiai Kiadó műhelyéből

IRODALOMTÖRTÉNET

Főszerkesztő: NAGY PÉTER

Tartalma: a magyar irodalom, ezen belül a XX. századi s a mai magyar irodalom problémái, folyamatai, eredményei
Megjelenik évente 1 kötet 4 füzetben · Évi előfizetési díj: 72,— Ft

IRODALOMTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Főszerkesztő: KLANICZAY TIBOR

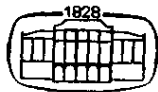
Tartalma: elvi, történeti, esztétikai jellegű tanulmányok a magyar irodalomtörténet köréből, eddig ismeretlen dokumentumok publikálása, magyar és külföldi irodalomtörténeti kiadványok bemutatása
Megjelenik évente 1 kötet 6 füzetben · Évi előfizetési díj: 90,— Ft

LITERATURA

Felelős szerkesztő: SÖTÉR ISTVÁN

Tartalma: az MTA Irodalomtudományi Intézetében folyó kutatási eredmények ismertetése, elsősorban a XX. századi magyar irodalommal összefüggő elméleti, esztétikai, műelemző írások
Megjelenik évente 4 füzetben · Évi előfizetési díj: 68,— Ft

A folyóiratok előfizethetők az Akadémiai Kiadó Terjesztési Osztályánál (1054 Budapest, Alkotmány utca 21.) és a Posta Központi Hírlap Irodánál (1051 Budapest, József nádor tér 1.)

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Барток, И.</i> : Пал Медьеши: <i>Doce graedicare</i> (Первая церковная риторика на венгерском языке)	1
<i>Вебер, А.</i> : Типологические особенности венгерской литературы в эпоху романтизма	17
<i>Помогач, Б.</i> : Литературные взгляды кружка «Трансильванский Геликон»	33

Краткие сообщения

<i>Чаподи, Ч.</i> : Эпитафия Януса Паннониуса	42
<i>Лудани, М.</i> : О возникновении «развлекательного повествования» об истории Левклиппы и Клитофонса	44
<i>Силади, Ф.</i> : Чоконаи и наследие Иштвана Дёндёши	50
<i>Ковач, Ж.</i> : Материалы Йокаи о Фёльдеше	59
<i>Мезеи, Л.</i> : Критика одной критики	64

Документация

<i>Имре, М.</i> : Письмо Бенъямина Сёни от 1776 года к базельскому профессору Якобу Кристофу Беку	67
<i>Чорба, Ш.</i> : Неизданные письма Берталана Семере к ференцу Казинци	72
<i>Д. Сёмзе, П.</i> : О Гине Яноша Вайды достоверно	88

Мастерская

<i>Саудер, М.</i> : Ференц Кёльчен: <i>Вторая песнь Зрини</i> (Возникновение стихотворения)	99
---	----

Обзор

Петер Надь: Драматургические портреты (<i>Штауд, Ч.</i>)	106
Альберт Сенци Мольная и позднее венгерское Возрождение (<i>Ач, П.</i>)	109
<i>Venezia e Ungheria nel contesto del Barocco europeo</i> (<i>Пал, Й.</i>)	111
Криштоф Нири: О духовной жизни Австро-венгерской Монархии (<i>Леринци, Х.</i>)	114
Разговорные тетради Михайа Бабица (<i>Немет Г., Б.</i>)	117
Избранная переписка Золтана Фабри — 1916—1946. (<i>Фрид, И.</i>)	119

Хроника

Terjeszti a Magyar Posta

Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál és a Posta Központi Hírlap Irodánál (PKHI 1900 Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül, vagy postautalványon, valamint átutalással a PKHI 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámmal. Előfizetés bejelenthető az Akadémiai Kiadónál (1363 Budapest V., Alkotmány utca 21. Telefon: 111-010).

Példányonként beszerezhető: az Akadémiai Könyvesboltban (1368 Budapest V., Váci utca 22. Telefon: 185-881), a PKHI Hírlapboltjában (1055 Budapest V., Bajcsy-Zsilinszky út 76. Telefon: 116-269) és minden nagyobb árusítóhelyen.

Előfizetési díj egy évre: 114 Ft

1 szám ára: 19 Ft

Index szám: 25.401

Külföldön terjeszti a KULTÚRA Külkereskedelmi Vállalat,
H-1389 Budapest, Pf. 149.

SOMMAIRE

<i>Bartók, I.</i> : Pál Medgyesi: Doce praedicare (La première rhétorique ecclésiastique en langue hongroise)	1
<i>Wéber, A.</i> : Les caractéristiques typologiques de la littérature hongroise à l'époque romantique	17
<i>Pomogáts, B.</i> : La conception littérature de la revue Erdélyi Helikon	33

Bulletin

<i>Csapodi, Cs.</i> : L'épitaphe de Janus Pannonius	42
<i>Ludányi, M.</i> : Sur l'origin de Leucippe et Clitophon dans le roman en vers	44
<i>Szilágyi, F.</i> : Csokonai et la tradition de Gyöngyösi	50
<i>Karacs, Zs.</i> : Quelques données sur Jókai de Földes	59
<i>Mezey, L.</i> : Critique sur une critique	64

Documents

<i>Imre, M.</i> : Une lettre de Benjamin Szőnyi à Jakob Christoph Beck, professeur de Bâle, de l'année 1776	67
<i>Csorba, S.</i> : Les lettres inédites de Bertalan Szemere à Ferenc Kölcsey	72
<i>D. Szemző, P.</i> : Sur Gina de János Vajda, authentiquement	88

Atelier

<i>Szauder, M.</i> : Ferenc Kölcsey: <i>Zrínyi második éneke</i> (Le deuxième chant de Zrínyi). La naissance d'un poème	99
---	----

Revue

Nagy, Péter: Drámai arcélek (Profils dramatiques) (<i>Staud, G.</i>)	106
Szenci Molnár Albert és a magyar késő-renaisszánsz (Szenci Molnár, Albert et la Renaissance hongroise tardive) (<i>Ács, P.</i>)	109
Venezia e Ungheria nel contesto del Barocco europeo (<i>Pál, J.</i>)	111
Nyíri, Kristóf: A Monarchia szellemi életéről (Sur la vie spirituelle de la Monarchia) (<i>Lőrinczy, H.</i>)	114
Babits Mihály beszélgetőfüzetei (Les Cahiers de conversation de Mihály Babits) (<i>Németh, G. B.</i>)	117
Fábry Zoltán válogatott levelezése 1916 – 1946 (La correspondance choisie de Zoltán Fábry) (<i>Fried, I.</i>)	119

Chronique

